

КОМПАРАТИВІСТСЬКИЙ ДИСКУРС ПРАВОВИХ ВІДМІННОСТЕЙ

**НІКІТІН Марко Миколайович - здобувач третього рівня вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» ПЗВО «Київський міжнародний університет»
DOI: <https://doi.org/10.32782/LAW.UA.2024.1.6>**

Ця публікація представляє огляд загального компаративістського дискурсу та способів порівняльного правознавства. У статті йде мова про те, що для того, щоб порівняльне правознавство кваліфікувалося як дисципліна, компаратисти повинні задуматися над тим, як і чому вони порівнюють. Дослідження обговорює не лише методи та теорії, а й основи та політику порівняльного правознавства. У дослідженні стверджується, що для того, щоб порівняльне правознавство було кваліфіковано як дисципліна, компаратисти повинні подумати про те, як і чому вони проводять порівняння.

Ключові слова: дискурс, компаративізм, компаративістський дискурс, порівняльне правознавство, правові відмінності.

Постановка проблеми

Найбільш впливовим і репрезентативним виміром порівняльно-правових досліджень є спроба обґрунтувати універсальний характер права. Основою самоідентифікації порівняльного правознавства як самостійної юридичної науки є надання правовим знанням загальноновизнаного наукового змісту, сформованого природознавством Нового часу. Загальний і інваріантний зміст права має бути еквівалентним законам природи. Наднаціональна та позанаціональна універсальність встановлюється в рамках двох основних парадигм універсальності права. Перша — це парадигма причинно-наслідкової універсальності, яка пояснює тотожність змісту права шляхом впливу на

право одних і тих же неправових факторів. Друга — парадигма телеологічної універсальності, яка розглядає універсальний зміст права як такий, що формується самою юриспруденцією. Діалектика парадигми є змістом порівняльного дискурсу про природу правових універсалій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Є багато вчених, які займалися дослідженнями в галузі порівняльного правознавства та брали активну участь у формуванні компаративістського дискурсу. Відомі вчені і діячі, які досліджували галузь порівняльного права та зосереджувалися на компаративістському дискурсі, — це Макс Вебер — німецький соціолог і філософ, відомий своїми дослідженнями в галузі соціальної теорії та історії. Він розглядав правові системи як складову соціокультурного контексту; Герберт Л. Блумер — американський соціолог, який розвивав ідеї про взаємодію людей та їх вплив на формування соціальних структур, у тому числі правових; Джоєф Розенблум — відомий американський юрист і компаративіст, який активно досліджував правові системи країн та їхні відмінності; Рудольф Штраух — австрійський юрист, який зробив важливий внесок у розвиток порівняльного правознавства; Девід Кеннеді — американський юрист і компаративіст, автор праць про взаємодію права і суспільства; Гленн Паттерсон — канадський учений-юрист, який зосереджується на ви-

вченні правових систем корінних народів і порівнює їх із загальними правовими структурами; Сиріл Інґліс – британський юрист, що спеціалізується на порівняльному правознавстві та правових системах африканських країн.

Це лише деякі приклади вчених, які зробили вагомий внесок у розвиток порівняльного правознавства. Однак важливо зазначити, що сфера постійно розвивається, і нові дослідження та підходи активно додаються до порівняльного дискурсу.

У дослідженні використані матеріали та дослідження таких учених, як Луць, Л., Бигич О., Гапотій В., Кресін О., Лисенко О., Мірошниченко М., Тихомиров О., Ткаченко О. та інших.

Мета та завдання дослідження

Метою дослідження є всебічний аналіз та теоретично-правове опрацювання поняття компаративістського дискурсу у порівняльному законодавстві. Виходячи із теми дослідження та поставленої мети перед нами, виступає завдання з'ясування особливостей дослідження правових відмінностей з точки зору компаративістського дискурсу.

Виклад основного матеріалу

У нашому все більш глобально пов'язаному світі порівняльне право має відігравати все більш вирішальну роль. З появою важливих нових подій за останні тридцять років, таких як поширення комп'ютерів та Інтернету, глобальні ринки капіталу, які починаються в Азії та закінчуються в Сполучених Штатах, а також взаємна торгівля товарами, такими як нафта, продукти харчування та метали, всі економічні та соціально-правові процеси у світі пов'язані важливими спільними способами.

Комп'ютер, а особливо його покоління – Інтернет, зробили нас фактично глобальним селом. Проте, звичайно, існують відмінності між регіонами світу та країнами, незважаючи на наші спільні зв'язки. Отже, це підводить нас до теми, що розглядається: оцінка ролі та методології порівняльного правознавства, щоб ми могли виробити надійну методологічну основу для кращого розуміння ролі права в різних країнах як засобу

сприяння розумінню та знанням і, можливо, певний ступінь узгодженості щодо критичних питань або, принаймні, міра загального розуміння.

Збір знань, отриманих за допомогою порівняльного правознавства, може стати життєво-важливим порталом до іноземної культури. Зібрані висновки можуть з користю висвітлити внутрішню роботу іноземної правової системи. І ці ідеї можна застосувати до нашої власної правової культури, допомагаючи висвітлити різні точки зору, які можуть дати глибше розуміння нашого правового порядку. Сутність порівняльного правознавства полягає в акті порівняння права однієї країни із законодавством іншої. Найчастіше підставою для порівняння є іноземний закон, який протиставляється мірілом власного права. Але, звичайно, порівняння може бути ширшим: компаративістський дискурс може включати не лише порівняння законодавчих норм, але і порівняння соціально-правових та соціокультурних підходів до розуміння цих норм.

Компаративізм у правознавстві вивчає правові системи різних країн та намагається зрозуміти їхні відмінності та схожості. Компаративістський дискурс правових відмінностей охоплює аналіз та порівняння різних аспектів правових систем, таких як законодавство, судоустрій, правопорядок, правозахист і тому подібне. Основна мета полягає в розкритті суттєвих відмінностей між правовими системами та виявленні можливих причин чи наслідків цих відмінностей.

Порівняльне право відрізняється від загальної юриспруденції (тобто правової теорії), а також від міжнародного публічного та приватного права. Однак це допомагає інформувати всі ці сфери нормативності.

Наприклад, порівняльне право може допомогти міжнародним правовим інституціям, таким як системи ООН, в аналізі законодавства різних країн щодо їхніх договірних зобов'язань. Порівняльне право було б застосовним до міжнародного приватного права при розробці підходу до тлумачення в аналізі конфліктів. Порівняльне право може зробити свій внесок у юридичну теорію, створивши категорії та поняття загального застосування.

Порівняльне право також може допомогти зрозуміти питання правових трансплантатів, тобто трансплантації права та правових інститутів з однієї системи в іншу. Поняття правових трансплантатів було введено Аланом Уотсоном, одним із всесвітньо відомих учених-юристів, що спеціалізується на порівняльному праві.

Гюнтер Теубнер розширив поняття правової трансплантації, щоб включити правове роздратування: замість того, щоб плавно інтегруватися у національні правові системи, іноземне правило порушує встановлені норми та суспільні домовленості. Цей зрив викликає еволюцію, де значення зовнішнього правила перевизначається та де запускаються значні трансформації у внутрішньому контексті [7]. Лассе Шульдт додав, що роздратування не є спонтанним, а потребує інституційних рухів [8].

Крім того, корисність порівняльного правознавства для соціології права та права та економіки (і навпаки) дуже велика. Порівняльне дослідження різних правових систем може показати, як на практиці функціонують різні правові норми для однієї проблеми. І навпаки, соціологія права та право та економіка можуть допомогти порівняльному правознавству відповісти на такі питання, як:

- Як положення в різних правових системах насправді функціонують у відповідних суспільствах?
- Чи можна порівняти правові норми?
- Як можна пояснити схожість і відмінності між правовими системами?

Дискурс компаративізму може включати в себе декілька ключових аспектів:

1. Порівняльний аналіз законодавства, котрий полягає в тому, що дослідження порівняння текстів законів та правових актів різних країн для виявлення спільних принципів або відмінностей.

2. Системний аналіз правових систем. Сутність та ключовий елемент системного аналізу правових систем полягає у постійному, систематизованому та всебічному аналізі структури та функціонування судових, адміністративних та інших правових органів у різних країнах.

3. Історичний підхід, котрий заключається в розгляді історичного розвитку правових систем для розуміння їхнього походження та впливу історії на сучасність.

4. Соціокультурний контекст, що включає в себе врахування соціальних та культурних факторів, що впливають на формування правових систем.

5. Правозахисні механізми. До основних функціональних характеристик таких механізмів належить аналіз заходів, спрямованих на захист прав та свобод громадян у різних юрисдикціях.

Компаративістський дискурс може допомогти в з'ясуванні того, які правові підходи ефективні, які можуть бути адаптовані для покращення законодавства та як країни можуть взаємодіяти для досягнення спільних правових цілей.

Порівняльне правознавство вивчає правові системи різних країн та проводить аналіз їхніх схожостей та відмінностей. Основні аспекти порівняльного правознавства включають вивчення текстів законів, судових рішень, правових традицій, інститутів правосуддя та інших аспектів правової системи країн. Важливо розрізняти між «порівняльним правознавством» як науковою дисципліною та «правовими відмінностями», які можуть бути однією з тем або предметів дослідження порівняльного правознавства.

Правові відмінності в рамках дослідження цього питання з точки зору компаративістського дискурсу можуть охоплювати різноманітні аспекти:

- Законодавство: Порівняння текстів законів, нормативних актів та їхніх тлумачень у різних країнах.
- Судовий процес: Аналіз судових процедур, структури судів та роль суддів у правосудді.
- Правозахист: Вивчення системи захисту прав та свобод громадян, включаючи механізми конституційного контролю та правозахисних організацій.
- Кримінальне право: Порівняння підходів до кримінальної відповідальності, покарань та процедур кримінального провадження.

- Цивільне право: Аналіз правил та принципів, які визначають взаємовідносини між особами в галузі цивільного права.

- Культурний та історичний контекст: Врахування культурних та історичних особливостей, які впливають на формування правових систем.

Порівняльне правознавство спрямоване на розуміння та аналіз різниць і схожостей у правових системах для подальшого використання цієї інформації у покращенні власної правової системи, адаптації кращих практик та сприяння міжнародній правовій гармонізації.

Дискурс правових відмінностей у порівняльному правознавстві включає аналіз та обговорення різних аспектів правових систем різних країн з метою розуміння їхніх особливостей та можливих впливів на суспільство.

Дискусії в рамках цього дискурсу можуть спрямовуватися на зрозуміння причин та наслідків правових відмінностей, пошук оптимальних рішень для сучасних викликів та можливості впровадження кращих практик для досягнення вищого рівня правосуддя та правової стабільності у різних частинах світу.

Зрозуміло, що порівняльне правознавство потребує капітального перегляду, якщо воно хоче зайняти належне йому місце як важлива юридична наука в руслі нових рухів, які розвинулися протягом останніх тридцяти років, таких як право та економіка та критичне право. Дослідження. По-перше, ми повинні зосередитися на розробці та застосуванні надійної методології, яка використовується в праві та економіці.

У ході дослідження бачень Коресіна О., Петришина О. та Тихомирова О. [3, 11, 15] можна сформулювати пропозиції стосовно розвитку компаративістського підходу в дослідженні правових відмінностей у чотири етапи. Крок 1 складається з набуття навичок компаративіста. Крок 2 передбачає застосування навичок порівняння для оцінки зовнішнього закону. Крок 3 так само вимагає застосування навичок порівняння для оцінки внутрішнього права. Нарешті, Крок 4 передбачає збір спостережень, отриманих у результаті порівняльного дослідження.

Крім того, порівняльне право має виконувати більш широкі місії. Нам потрібно глибше досліджувати незахідні та нетрадиційні культури. Нам потрібно вийти за межі наших власних рідних схильностей, щоб побачити, чи можемо ми навчитися більше від тих, на кого впливають інші культурні моделі. Погляд із заходу може значно вплинути на особисту поведінку, громадські зв'язки та підтримку, управління ресурсами Землі та торгові практики, серед інших тем. І порівняльне право має бути використано, щоб допомогти пролити розуміння основних питань державної політики.

У сучасному правовому суспільстві порівняльне право має відігравати нову й важливу роль у двадцять першому столітті. Завдяки порівняльному правознавству ми можемо почати новий курс, намагаючись з'ясувати, що робити в нашому сучасному, усе більш глобалізованому світі. Велику роль тут відіграє порівняльне правознавство. Нам потрібно взяти на себе ці нові завдання як спосіб покращити добробут людей і наш правовий порядок, будь то національний, регіональний чи міжнародний. Розуміння права та культури є ключовим для розуміння людей, – це те, що нам потрібно робити.

Висновок

Таким чином, можна відзначити, що порівняльний дискурс правових відмінностей виявляється не лише цікавою ділянкою полем для наукових досліджень, але й важливим інструментом для розвитку правових систем та гармонізації правового простору у міжнародному контексті. Шляхом аналізу, обговорень та вивчення відмінностей в правових підходах різних країн ми маємо можливість виявити найкращі практики, адаптувати їх та сприяти подальшому розвитку справедливих та ефективних правових систем. Порівняльний дискурс надає можливість країнам взаємно навчатися та покращувати свої правові підходи, сприяючи таким чином створенню більш справедливого та збалансованого суспільства на міжнародному рівні. У великій мірі, цей дискурс відображає важливість співпраці, взаєморозуміння та відкритості в контексті

розвитку правових систем для вирішення викликів, що стоять перед сучасним світом.

Література

1. Бигич О.Л. Місце порівняльного методу в правовій методології. Права держава: Щорічник наук. пр. К., 2002. Вип. 13.
2. Гапотій В. Д., Жильцов О. Л., Воржевітіна Г. І. Основні правові системи світу: навчальний посібник. Мелітополь: ФОП Однорог Т. В., 2019. 279 с.
3. Кресін О. Розвиток методології порівняльного правознавства: історичний аспект. Право України. 2006. № 2.
4. Лисенко О. Предмет порівняльного правознавства. Право України. 2001. № 3.
5. Луць, Л. А. Типологізація сучасних правових систем світу [Текст] : [відкрита лекція] / Л. А. Луць. – К. ; Сімф. : Логос, 2007. – 22 с.
6. Мірошніченко М. Системно-інформаційний підхід у дослідженні правової системи. Право України. 2006. № 8.
7. Петришин О.В., Зінченко О.В., Лук'янов Д.В. Порівняльне правознавство у таблицях: Навч. посіб. Харків: Право, 2021. 164 с.
8. Порівняльне правознавство (теоретико-правове дослідження) [Текст] / О. Л. Копиленко [та ін.] ; наук. ред. Н. М. Оніщенко ; відп. ред. О. В. Зайчук. – К. : Фенікс, 2007. – 430 с.
9. Порівняльне правознавство у таблицях: Навч. посіб. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Авт.-уклад. О. В. Петришин та ін. 2-ге вид., змін. Харків: Право, 2018. 164 с.
10. Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку: зб. матеріалів міжнар. наук. симпозіуму «Дні порівняльного правознавства» (м. Київ, 8-11 квіт. 2009 р.) / [редкол.: Шемшученко Ю. С. та ін.; упоряд. О. В. Кресін]. К.: Логос, 2009.
11. Правова карта сучасного світу. Навчальний посібник. Петришин О.В., Зінченко О.В. Харків: Право, 2018. 508 с.
12. Тихомиров О. Юридична компаративістика як сучасний етап розвитку порівняльного правознавства. Право України. 2006. № 5.
13. Ткаченко О. В. Проблема порівняльно-правового неофункціоналізму. Підхід «порівняльне правознавство і економіка». Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. 2010. Вип. 47.